

DODATNO GRADIVO – USTOLIČEVANJE KOROŠKIH VOJVOD

Preberi, kako je 16. marca 1414, potekalo zadnje ustoličevanje koroškega vojvode.

Kako so zadnjič po starem običaju ustoličili koroškega vojvodo

Ustoličili so Ernesta Železnega

Po dolgi zimi se je dežela prebujala v zgodnjepomladansko jutro. Bila je nedelja, tako kot danes, pisalo pa se je leto 1414. Praznično vzdušje je moralo prevevati deželo, saj je bil pomemben dan.

Rok Omahen, MMC RTV

16. marec 2014

Razglednica ob 500-letnici zadnjega ustoličenja.

Pomemben ne le za sedemintridesetletnega Ernesta Železnega iz rodu Habsburžanov, ki je bil na ta dan ustoličen za koroškega vojvodo, ampak tudi za prebivalce Koroške. Osemnajsti marec se je zapisal v zgodovinske knjige kot poslednji dan, ko se je kateri izmed deželnih gospodov dal ustoličiti za koroškega vojvodo po starodavnem ljudskem običaju.

Ernestov sin Friderik III./V. (Friderik je bil kot nemški cesar tretji s tem imenom, kot avstrijski vojvoda pa peti) se je izognil obredu, ker se mu je zdel preveč poniževalen za njegovo cesarsko dostojanstvo. Pozneje, v šestnajstem stoletju, ko so bili koroški deželni stanovi na vrhuncu svojih moči, sta še dva koroška vojvodi sprejela dedni poklon oblasti in se simbolno usedla na vojvodski stol; to je bilo leta 1564 (Karel II.) in leta 1597 (Ferdinand II., ki je pozneje postal tudi cesar).

Pomanjkanje virov

Pri poskusu rekonstrukcije poteka obreda ustoličevanja so se strokovnjaki, ki se ukvarjajo s tem obdobjem, spopadali s pomanjkanjem virov, pa tudi z njihovo verodostojnostjo. Obstajajo trije ključni viri, vsi iz poznega srednjega veka (13.–14. stoletje). Vprašanje je, ali bo skrivnost kdaj dokončno razvozlana, upoštevajoč pomanjkanje virov in časovno odmaknjenost od dogodkov.

Obred ustoličevanja

Pri obredu ustoličevanja je šlo za simbolno predajo oblasti novemu karantanskemu knezu oziroma koroškemu vojvodi. Obred se je spreminjal skozi čas, nazadnje ob zamenjavi vladarske rodbine na

Koroškem, ko so leta 1335 prišli na oblast Habsburžani. Takrat je bil obred sestavljen iz treh delov: ob knežjem kamnu na Krnskem gradu (nemško Karnburg), pri Gospe Sveti (Maria Saal) in ob vojvodskem prestolu na Gosposvetskem polju (Zollfeld). Najpomembnejši del obreda ustoličenja je potekal pri knežjem kamnu, kjer je vojvoda simbolično prejel oblast od kmeta. Posebnost obreda, ki je potekal v slovenskem jeziku, je bila ravno v simbolični izročitvi oblasti, saj je kmet vojvodi izročal oblast kot sebi enakemu, kar je bilo povsem v nasprotju z miselnostjo in navadami v srednjem veku. Po obredu pri knežjem kamnu je sledila maša v župnijski cerkvi pri Gospe Sveti, kjer je škof blagoslovil novega vojvodo, po maši pa je sledil še zadnji del obreda, ki je potekal pri vojvodskem prestolu, kjer je novi vojvoda sprejemal poklone deželnega plemstva in podeljeval vojvodske fevde.

Kako je potekal obred ustoličenja

Zaradi že omenjenih težav z viri in oddaljenostjo od dogodkov ter zaradi samih sprememb obreda, ki so se zgodile skozi čas, obstaja več različic dogodka, ki pa so si vseeno precej podobne. Pred sto leti je časopis Slovenski narod svojim bralcem takole predstavil obred ustoličenja:

"Ernst Železni je bil prispel v Krnski grad. Priprave za ustoličenje so bile končane. Kmet iz rodbine Šaterjev je čakal novega vojvodo pod Krnskim gradom na knežjem kamnu. Sedaj so preoblekli bodočega vojvodo v kmečko obleko in mu dali kmečki klobuk. Stopil je iz gradu s šarcem [konj z belimi lisami, op. a.] na povodcu, z desno je vodil lisasto govedo. Vojvoda-kmet. Pred njim goriški grof, pred njim in ob njegovi strani deželni dostojanstveniki, za njim preprosto ljudstvo, prepevajoč pesmi. Trikrat obkroži knežji stol, kjer ga čaka kmet, da mu izroči vlado nad narodom. Ko se tretjič približa kmetu, mu ta samozavestno kliče: 'Kdo je ta, ki se bliža tako ošabno?' In ljudstvo odgovori: 'Deželni knez.' Kmet pa vpraša nadalje: 'Ali je ta pravičen sodnik, vnet za blagor dežele? Ali je svobodno rojen? Ali bo ščitil krščansko vero, vdove in sirote?' In ljudstvo potrди. Tedaj se začne odkup vojvodskega dostojanstva. Kmet vpraša novega vojvodo, kako in s kako pravico ga bo odstranil s sedeža, nakar mu izroči vojvoda obe živali in 60 vinarjev ter mu obljubi svojo, kmečko obleko in prostost davkov za njegovo hišo. Vojvoda stori nato iz svojega kmečkega klobuka še požirek vode, ki mu jo prinese iz bližnjega studenca. Šele potem mu napravi kmet prostor na knežjem kamnu, pristopi pa k njemu in ga rahlo udari na lice, opominjajoč ga, da naj bo vsikdar pravičen sodnik. S tem udarcem je kmet prenesel v imenu naroda vladarske pravice na vojvodo, ki stopi nato na knežji kamen ter zavihti meč na vse strani neba prisegajoč, da bo vsakemu pravičen vladar in sodnik, zaščitnik vere, vdov in sirot. Nato se odpravi vsa zbrana množica prepevaje v bližnjo cerkev k zahvalni službi božji, čemur sledi svečanostna pojedina na Krnskem gradu z vsemi srednjeveškimi običaji, dočim se ljudstvo pod gradom zabava in razveseljuje po svojih običajih. Popoldne odjezdi novi vladar, sedaj že opravljen v viteški oklep, z velikim spremstvom na Gosposvetsko polje k vojvodskemu stolu, kjer deli fevde ter priseže deželnim stanovom, da bo zvesto varoval njih svoboščine in pravice. [...] Vojvodski kamen, ki ima dva sedeža, enega proti vzhodu za vojvodo z dvema stopnjicama, drugega proti zahodu z eno stopnjico za goriškega volilnega grofa, predstavlja vojvodski prestol, na katerem je izvrševal vojvoda pravice, podeljene mu na knežjem kamnu od ljudstva."